

Hafsa Kesgin,
İslam Hukukunda Kürtaj*

**Kitap
Tanıtımı**
Book
Review

Fatma Nur Akkurt

Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı
Master Student, Selcuk University, Faculty of Islamic Sciences, Department of Islamic Law
Konya, Türkiye

 akkurtfatmanur@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-8858-5327>

Yazar
Author

Akkurt, Fatma Nur. "Hafsa Kesgin, *İslam Hukukunda Kürtaj*". *Tevilat* 2/2 (2021), 323-327.

 <https://doi.org/10.53352/tevilat.1033830>

Atıf
Cite as

Tıp, etik, sosyoloji, psikoloji ve siyaset gibi birçok sahanın konusu olan kürtaj, tarih boyunca bütün dinlerde de tartışma konusu olmuş, bu yönüyle hem kadim hem de çağdaş bir mesele olarak dikkat çekmektedir. Buna ek olarak günümüzde başta feminizm olmak üzere pek çok akım, kadın hakları ve özgürlüğü bağlamında kimseye hesap verilmeden gebeliğin sonlandırılması gerektiğini savunmaktadır. İşte savunulan bu özgürlüğün meşrûiyeti, kapsamı ve hükmü

* Hafsa Kesgin, *İslam Hukukunda Kürtaj*. (İstanbul: Kitabı Yayınevi, 2018).

konusunda detaylı bilgi elde edilmesi amacıyla bu eser değerlendirmeye konu edilmiştir.

İslam'a göre anne karnındaki ceninin hangi aşamada olursa olsun potansiyel insan nüvesi olması sebebiyle keyfi bir şekilde kürtaja başvurulamayacağı ortadadır. Bununla birlikte tecavüz ve cinsel istismar durumları sonucunda meydana gelen gebeliğin sonlandırılması hükmünün açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Öte yandan tıbbın gelişmesiyle birlikte rahim dışı gebelikler gibi ortaya çıkan farklı uygulamaların, İslam hukuku ve modern hukuk açısından hükümlerinin belirlenmesi de oldukça önem arz eden meselelerdendir. Tanıtımı yapılan bu eser, zikredilen konular hakkında klasik ve modern kaynaklardan karşılaştırmalı olarak sistematik bir bilgi sunmaktadır. Eserde yeni ortaya çıkan olayların da hükmünün tespitine çalışılması, alandaki boşluğun doldurmasına dair önemli bir adım olarak görülmektedir.

Eser, "Kavramsal Çerçeve", "Kürtaj Sorununa Yaklaşım", "Diğer İnanç Sistemlerinde ve Modern Hukukta Kürtaj", "İslam Hukukunda Kürtaj", "Kürtaj Tartışmalarının İslam Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi" adlı beş ana başlıktan oluşmaktadır.

Giriş bölümünde yazar, geçmişten günümüze tartışma konusu olan gebeliğin sonlandırılmasının hukuk, tıp, sosyoloji, ahlak, felsefe gibi pek çok disiplinin ilgi alanına girdiğini ileri sürmüştür. Böylelikle konunun anlaşılabilirliğine katkı sağlamak ve daha geniş kitlelere hitap etmek açısından meselenin disiplinler arası ele alınmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bu meyanda yazar, zikredilen konuyla ilgili kavramların hem İslam hukuku hem de modern hukuk açısından çerçevesini çizerek meselenin daha anlaşılabilir olmasına yardımcı olmak amacıyla mezkûr eserini kaleme almıştır.

Kürtaj meselesi, günümüzde daha çok Batılı kadın hakkı savunucuları ve feministler tarafından kadın hakkı bağlamında gündeme getirilmektedir. Kürtajın, kadının özgürlüğünü kısıtlayıcı bir etken olarak görüldüğü de ifade edilmektedir. Eserde kadın haklarıyla ceninin yaşam hakkının karşı karşıya getirilip, ceninin yaşam hakkının yokluğunu savunmanın doğru olmadığı belirtilmektedir. Müellif, meseleye sadece kadın hakkı veya cenin hakkı açısından tek taraflı bir biçimde yaklaşıldığı taktirde, diğer taraf açısından hak ihlaline yol açılacağı göz önünde bulundurulduğunda, bu yaklaşımın problemi çözmede etkili olamayacağını ve bu nedenle meselenin bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini savunmaktadır.

Her ne kadar İslam hukukunda cenin konusu özel olarak incelenmiş ve hakları saptanmaya çalışılmışsa da tıp teknolojilerinin sunduğu imkânlar karşısında ortaya çıkan pre-emriyo/dondurulmuş embriyo/tüpte döllenmiş embriyo, embriyonun evreleriyle ilgili benimsenen yeni yaklaşımlar, tıbbî testlerle özürüllüğü tespit edilen ceninin durumu vs. gibi yeni durumların daha detaylı değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Buna binâen müellif, eserinin ilk bölümünü bu hususa ayırmıştır.

Kürtaj, bir yandan kadın hakkı ve cenin hakkı bağlamında tartışılan, diğer yandan devlet ve toplumların nüfus politikaları bağlamında ele alınan, bir başka taraftan ise dinî ve ahlakî yönlerden incelenen bir konudur. Konunun bu multidisipliner yönüne yazar, "kürtaj sorununa yaklaşım" başlığını uygun

görmüş ve böylece mesele daha spesifik ve dikkat çekici hâle getirilmiştir. Bu başlık altında kürtaj sebeplerinden söz edilmiş, hangi nedenlerin daha toleranslı karşılınıp hangilerinin daha fazla tartışma konusu olduğuna değinilerek konu hakkındaki tartışma noktaları arz edilmiştir. Yine bu bölümde kürtajın da bir bioetik sorunu olarak ele alınması dolayısıyla hukukla mukayeseli olarak bioetik tartışmalara da yer verilmiştir.

Eserin üçüncü bölümünde “Diğer İnanç Sistemlerinde ve Modern Hukukta Kürtaj” adlı bir ana başlık açılmış, “Cenin Durumu ve Hakları” ve “Modern Hukukta Kürtaj” şeklinde iki alt başlık altında konu irdelenmiştir. Yazar, dünya genelinde kürtajın ve gebeliği sonlandırıcı yöntemlerin durumunun yasalara bağlı olarak belirlendiğinin üzerinde durmuş, bu bağlamda Antik Yunan ve Roma’da, Musevilik, Hıristiyanlık gibi tek tanrılı dinlerde kürtaja karşı yaklaşıma ve kürtaj yaptırılara uygulanan yaptırımların neler olduğuna değinmiştir. Diğer taraftan modern hukukta kürtajın tarihi seyri üzerinden ülkelerde kürtajın ne tam yasaklandığının ne de tam serbest bırakıldığının, son zamanlara doğru ise kürtajın serbest olmasına yönelik düzenlemelerin ağırlık kazandığının üzerinde durulmuş ve kürtajın yasal çerçevesi ortaya konulmuştur. Bölümün son sayfaları ise Türkiye’de kürtaja karşı yaklaşıma ayrılmış ve tarihten günümüze Türkiye’de kürtajın hangi dönemlerde suç kabul edilip hangi dönemlerde konuya daha mütesâhil yaklaşıldığı üzerinde durulmuştur. Bu kısım Türk Ceza Kanunu’nun ilgili maddeleri eşliğinde incelenmiştir. Ayrıca Türkiye’deki kürtaj uygulamalarının kadının çalışmaya teşvik edilmesi ve nüfus politikalarıyla yakından ilişkili olduğu üzerinde durulmuştur.

Dördüncü bölümde ise yazar, esere adını veren “İslam Hukukunda Kürtaj” başlığı altında ceninin anne karnındaki gelişim evrelerini tıp ilminin verilerinden de yararlanarak saptamaya çalışmış, ceninin canlılığının delili olarak kabul edilen cenine ruhun üflenmesi meselesini klasik ve çağdaş fukahânın görüşleri çerçevesinde tartışmıştır. Ceninin canlılığı ruhun üflenmesine bağlandığı için ceninin anne karnındaki kaçınıcı günden öncesi için kürtaja belli şartlarda cevaz verileceği ya da kaçınıcı günden sonra kürtaj uygulaması sonucunda müeyyide uygulanıp uygulanmayacağı, kimlere müeyyide uygulanabileceği şeklindeki tartışmaları ihtiva eden klasik müktesebat ortaya koyulmuştur. Ceninin hukukî statüsü ve haklarının belirlenmesine yönelik klasik eserlerin ortaya koyduğu şahıs varlığı ve miras, vasiyet, şufa (ön alım) hakkı, hibe, vakıf gibi mal varlığı hakları ele alınmış, klasik fukahânın ceninin kişiliğinin başlangıcına dair ileri sürdükleri birbirinden farklı fikirler belirtilmiş ve bu tartışmalardan da anlaşılacağı üzere tarihte de bir belirsizlik içeren konuda günümüzde de hukukî açıdan bir boşluk olduğu üzerinde durulmuştur.

Klasik eserlerde bulunmayan pre-embriyo/dondurulmuş embriyonun kişiliği ve hukukî statüsü, ayrıca ele alınan embriyonun hukukî statüsü ve ahlakî değeri bölümde işlenen diğer konular olmuştur. Burada embriyonun durumunun anne karnına tutunduktan sonra kişi mi eşya mı kabul edileceği, kişi yahut eşya kabul edilirse doğacak sonuçların neler olacağı ele alınmış ve nihayetinde ayrı üçüncü bir kategorinin oluşturulmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Embriyonun ahlakî değeri sorunu, embriyonun potansiyel olarak insan olduğu, embriyonun değersiz olduğu ve embriyonun kademeli olarak değerlendirilebileceği tezleri çerçevesinde tartışılmıştır.

Dördüncü bölümde işlenen diğer bir mesele “İslam hukukunda kürtajın hükmü”dür. İslam hukuku açısından asıl merak edilen konulardan birisi olması hasebiyle gerek klasik ulemânın gerekse modern araştırmacıların kürtaj konusunda nasıl hükme vardıkları delilleriyle birlikte bu kısımda ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Öte taraftan modern bir mesele olan tüpte dondurulan embriyoların imhası konusu klasik eserlerde bulunmadığı için sadece çağdaş fukahânın görüşleri çerçevesinde ele alınmıştır. Her ne kadar pre-embriyonun imhasının bir insanın imhası/kürtaj gibi değerlendirilmese de yaşama ve insana dönüşme potansiyeli olan bir oluşum olması ve insan onuru açısından yine de bir suç kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Günümüzde tıbbın gelişmesi ile birlikte farklı testler vasıtasıyla ceninde bir engelin, kalıcı rahatsızlığın saptanması durumunda, ceninin kürtaj edilmesinin hükmü konusu da kitapta tartışılan önemli konulardan bir diğeridir. Böyle bir durumda gebeliğin ilk yüz yirmi günü geçmeden kürtaj yapılabileceğine dair olan fetvalara yer verilmiştir. Ayrıca özür ne derecede olursa olsun cenine ruh üflendikten sonra kürtaja cevaz verilmediğinin genel kabul olduğundan da bahsedilmiştir. En nihayetinde yazar, ultrasonografi ve diğer hata ihtimali bulunan yöntemlerden elde edilen sonuçlara dayanarak ceninin kürtajına cevaz verilemeyeceği ve cenin hâlindeyken kendisinde potansiyel bir özürüllük tespit edildi diye ceninin kürtaj edilemeyeceği kanaatine varmıştır.

Ayrıca yazar, tıbbî bir gerçeklik olması dolayısıyla normal döllenme yoluyla hamile kalabilecek bir kadının hiç riski olmayan bir bebek istemesi ve dışarda döllenmeyle bebek sahibi olmasının dinî ya da etik açıdan nasıl değerlendirilmesi gerektiğinin ayrı bir çalışma olarak ele alınıp çalışılabileceğine işaret etmektedir.

Bölümün bir diğer meselesi zina ya da tecavüz sonucu oluşabilecek gebeliklerde ceninin kürtaj edilip edilemeyeceği meselesidir. Yazar, ilgili görüşlere yer verdikten sonra iki cinsin karşılıklı rızasına dayanan söz konusu birliktelikten oluşan hamilelikte cenine müdahale etmenin caiz olmayacağı görüşünü benimsediğini ifade etmiştir. Cinsel saldırı ya da cinsel istismar durumlarında ise “zarar kaldırılır” ve “büyük zarar küçük zararla yok edilir” ilkelerinin tecavüz sonucu ortaya çıkan gebelikler hususunda işletilmesini çünkü toplumda nesep probleminin oluşmasının ve annenin söz konusu gebelik sebebiyle psikolojik problemler yaşamasının kürtaja göre daha büyük zararlar olduklarını dolayısıyla bu durumlarda kürtaja cevaz verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Kitabın son bölümünde ise, genel olarak kürtaj taraftarlarının ortaya koydukları tezler incelenmiştir. Kürtajın kadının hakkı olduğu bağlamındaki söylem, ceninin yaşam hakkı ile kadının özgürlüğü üzerinden bir tartışma olacağı için haklar çatışmasını doğurmaktadır. Mülkiyet kavramından hareketle anne-bebek ilişkisi ele alınacak olursa ceninin mülkiyeti ve kadının bedeninin mülkiyeti tartışmaları gündeme gelmektedir. Kadının bedeninde mülkiyet hakkını savunanlar kadının dilediği gibi bedeninde tasarruf yapabileceğini, bebeğinin mülkiyetine sahip olduğu görüşünde de yine ona (cenine) dilediği gibi müdahale edebileceği ifadeleri ileri sürülmektedir. Yazar birinci durumda, yaratıcının insanı her yönüyle bu dünyadaki bir emanetçi olarak tanımladığını, kâinatı ve insanın kendisini insana emanet ettiğini belirtmiş, buna istinâden

bireyin bedeninin her türlü tasarruf hakkına sahip olduğu bir mülkü değil, kendisine koruması için verilen bir emanet olduğunu ifade etmiştir. İkinci durumda da yazar, insan nüvesini teşkil eden bir oluşumun mal ya da eşya gibi üzerinde tam mülkiyet ifade eder şekilde nitelendirilmesinin insan onuru açısından kabul edilemez olduğunu savunmaktadır. Kürtaj taraftarlarının, rızık eksikliği durumunda da bebeğin dünyaya getirilmemesi gerektiği tezi de ayrıca ele alınan diğer bir konu olmuştur. En son insan neslinin bekası sorumluluğunun bireyin kişisel özgürlüğüne ağır bastığı görüşü ileri sürülmüş ve sonuç kısmıyla birlikte kitap tamamlanmıştır.

Eser, sistematik, akıcı ve anlaşılır bir biçimde kaleme alınmıştır. Başlıklandırma konu bütünlüğü bozulmayacak şekilde yapılmış olup parçadan bütüne gidilmiştir. Kavramsal tanımlamalara yer verilerek konuya ön hazırlık yapılmış olması, konunun anlaşılabilirliğini arttırmış ve daha genelle hitap etmeye imkân sağlamıştır. Kürtaj hükmünün klasik ve modern görüşler bağlamında ele alınması, yeni tıbbî gelişmelerin dinî hükümlerinin tespitine çalışılması/hükümsüz bırakılmaları, modern meselelerin hükümleri karşısında insanların zihinlerinin belli derecede berraklaşması açısından çok önemli bir adımı ifade etmektedir. Ayrıca konuya sadece dinî açıdan yaklaşılmayıp modern hukuk perspektifinden de bakılması geniş kitlelere hitap açısından yerinde bir metot olmuştur. İlgili çalışma kaleme alınırken daha çok klasik fıkıh birikimindeki eserlerden istifade edilmiş olup tıp konularını ilgilendiren modern çalışmalara nispeten daha az müracaat edilmiştir. Bu da konunun güncel sorunlara ve gelişmelere yeterince temas edilmemesine sebebiyet vermiştir ki bu durum çalışmanın eksik yönlerinden biri olarak sayılabilir.

Eserde özellikle dikkat çeken husus, ceninin ne kişi ne de eşya olduğu, bu ikisi arasında bir konuma yerleştirilmesi gerektiği belirtilmesine rağmen ilgili konum için bir kavram önerisinde bulunulmamasıdır. Bu da meselenin hâlâ bir belirsizlik içermesine neden olmaktadır. Kitapta bazı yazım yanlışları da bulunmakla birlikte eserin, dikkatli ve detaylı çalışmalar yapılarak kaleme alınmış emek mahsulü bir ürün olduğu ortadadır.